

มติชนรายวัน
พ.ศ. 2 ก.ย. 53

ปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
(รวม 4 หน้า)

การวางแผนปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สองกำลังเดินไปข้างหน้าด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย อนุกรรมการปฏิรูปการศึกษา หลายชุด และเจ้าหน้าที่สนับสนุนต่างเร่งมือเพื่อให้งานสำเร็จลงเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาชุดใหญ่ที่นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายชินวรณ์ บุญยเกียรติ เป็นรองประธาน) ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งที่ผมเคารพนับถือซึ่งอยู่ในชุดอนุกรรมการศึกษาแห่งชาติคือ ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอกรอบความคิดการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศที่น่าสนใจและมีคุณค่ายิ่ง ผมจึงขอนำเสนอดังนี้

“.....เซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ ได้เสนอไว้ในการประชุมประจำปีที่ National College of School Leadership เรื่อง The Prospects for Global Education Reform (PGE) โดยสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมของโลกในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งเป็นผลจากหลายสาเหตุ เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกอย่างมาก เกิดการแย่งชิงในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ทั้งในระดับประเทศ และสังคมชุมชน เกิดสังคมที่มีกลุ่มคนหลากหลายวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันเนื่องจากความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งวิทยาการก้าวหน้าโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก สภาพเช่นนี้ส่งผลให้ระบบโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพร้อมเตรียมให้เด็กสามารถเรียนรู้ และเตรียมพร้อมรับและเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ปกติสุขตามสมควร ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรสำหรับอนาคตจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ได้เสนอหลักสูตรสำหรับอนาคตในรูปแบบของสมการประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว คือ E (K+ T+ L)

K (Knowledge) คือ ความรู้ที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต เช่น ความสามารถในการอ่านและเขียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป ความรู้เกี่ยวกับประเทศของตนและประชาคมโลกฯ

T (Thinking) คือ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ และ เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ ไม่ว่าจะใช้กระบวนการคิดเชิงตรรกะ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ เชิงอุปนัย หรือเชิงอุปนัย

L (Leadership) คือ ความสามารถในการเป็นผู้นำ โน้มน้าวจูงใจให้ผู้อื่น คล้อยตามได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชั้นเรียน หรือสถานที่ทำงานก็ตาม

E (Ethical Underpinning) คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์ อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้ อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการ ดำรงชีวิตในโลกอนาคต

ในเรื่อง ยุทธศาสตร์และมาตรการ คณะอนุกรรมการคุรุศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบคุรุศึกษาของประเทศไว้ 3 ด้าน คือ 1) การผลิต และการใช้ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา 2) การพัฒนาครู คณาจารย์และ บุคลากรทางการศึกษา และ 3) การเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของสถาบันผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นได้กำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวปฏิบัติเพื่อให้มีการขับเคลื่อนการนำสู่การปฏิบัติไว้ด้วย อย่างไรก็ตามมีสาระ ที่เป็นประเด็นที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ (Turning Point) ที่ควรต้องดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติจริง ดังนี้

(ก) การคัดบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นครู นอกเหนือจากการคัดสรรคนดี คนเก่ง เช่นที่ทำอยู่ในปัจจุบัน การคัดบุคคลเข้ามาสู่อาชีพครูต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะ ด้าน “จิตวิญญาณของความเป็นครู” ด้วย เพราะครูจะต้องมีจิตวิญญาณ ซึ่งหมายถึง ขวัญ คุณธรรม ความตระหนักรู้สำนึกว่างานที่ตนทำมีความสำคัญต่อชีวิตของเพื่อนมนุษย์ ไม่เฉพาะแต่นักเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สิ่งสำคัญคือจะมีกระบวนการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมเหล่านี้เป็นรูปธรรมได้อย่างไร

(ข) กระบวนการสร้างครูที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การผลิตครู ซึ่งได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถาบันผลิตครู เพื่อให้ได้ ครูดี ครูเก่ง และครูที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงควรใช้ “วิทยากรมืออาชีพ” ร่วมจัดกระบวนการพัฒนาในรูปแบบใหม่ นอกเหนือจากการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิไปบรรยาย

ในอดีตมีการจัดหอพักสำหรับนิสิต/นักศึกษาครู ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการบ่มเพาะบุคลิกภาพ สุนทรีย์ภาพ คุณธรรมและจิตวิญญาณของความเป็นครู

(2) การพัฒนาคณาจารย์ให้มีคุณภาพ ขณะนี้มีคณาจารย์ปริญญาเอกอยู่ใน คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ค่อนข้างมาก แต่ส่วนใหญ่ไม่มีการวิจัยต่อหลังจบปริญญาเอก จึงเป็นเหตุให้คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีคณาจารย์ระดับรองศาสตราจารย์ถึงกว่าร้อยละ 60 รวมทั้งคณาจารย์ปริญญาเอกเหล่านี้ต้องการเวลาในการบ่มเพาะจิตวิญญาณของความเป็น “ครูของครู” ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่จะต้องเร่งดำเนินการอย่างมาก

ในเรื่องการพัฒนาและฝึกอบรมเมื่อสำเร็จการศึกษาและเข้า ผู้อำนวยการ

(1) กำหนดกระบวนการพัฒนาและฝึกอบรมครูประจำที่ชัดเจน เช่น กำหนดว่าครูทุกคนต้อง ได้รับการพัฒนาในช่วง 2 ปีแรกของการทำงาน จากนั้นในช่วงของการทำงานปีที่ 3 เป็นการเปิด โอกาสให้ครูเลือกเข้ารับการอบรม โดยต้องผลักดันให้เกิดกองทุนพัฒนาครูและกองทุนส่งเสริม ครูฯ ตามหมวด 7 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นกลไกให้ครู สามารถพัฒนาตนเองได้ตามความสนใจและความเหมาะสมในการปฏิบัติงาน และใช้ระบบ outsourcing เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบัน/บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญจริง เป็นผู้จัดฝึกอบรม โดยให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมที่หลากหลาย เผยแพร่ต่อสาธารณชน รวมทั้งมีโอกาสได้เรียนรู้ ได้เห็นตัวอย่างที่ดีจากครูแห่งชาติ และครูต้นแบบ เป็นต้น

(2) กำหนดกระบวนการดูแลครูประจำการที่สอนมานาน หรือครูที่ใกล้ เกษียณอายุราชการ เพื่อให้ยังคงมีความสุขจากการทำงานในอาชีพครู รวมทั้งกำหนดกฎ ระเบียบสำหรับครูที่เกษียณอายุราชการไปแล้ว แต่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมี ประสบการณ์สูงมาช่วยสอนหรือเป็นครูพี่เลี้ยงสำหรับครูใหม่

(ค) การสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของสถาบันผลิตครู โดยการ สร้างคลัสเตอร์สถาบันครุศึกษา (Cluster Education Cluster : TEC) ต้องคิดวิธีการสร้างการมี ส่วนร่วมและการระดมพลังให้ชัดเจนว่าจะทำได้อย่างไร

(ง) การกำหนดงบประมาณในลักษณะของงบบริหารปกติ เช่น การพัฒนา สถานศึกษายุคใหม่ให้เป็นระบบเครือข่ายและสร้างพันธมิตร อาจจะทำให้การดำเนินงานไม่ ประสบความสำเร็จ เนื่องจากงานสร้างการมีส่วนร่วมหรือการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการ เรียนรู้ได้จริงต้องคิดเรื่องแนวปฏิบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เช่น ระบบประกันความ ปลอดภัยกรณีนำนักเรียนออกนอกโรงเรียน และค่าตอบแทนสำหรับครูผู้รับผิดชอบ และ

วิทยากรพิเศษ ซึ่งการดำเนินงานเช่นนี้ไม่อาจเบิกจ่ายได้จากงบราชการปกติ รวมทั้งขาด
ความคล่องตัวในการทำงาน

สรุปประเด็นที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังในการปฏิรูประบบ
ระบบครูศึกษาของประเทศไทยมีดังนี้

1. ปรับปรุงแนวความคิดการคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นครู โดยเพิ่ม
จุดเน้นคุณลักษณะด้านจิตวิญญาณของความเป็นครู นอกเหนือจากการเป็นคนเก่งและคนดี
2. พัฒนาคณาภคณาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ทั้งด้านความรู้
วิชาการ และจิตวิญญาณของความเป็นครูของครู
3. กำหนดวิธีการพัฒนาและฝึกอบรมเพื่อการเป็นครู เพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่ง
และครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูเข้าสู่ระบบ รวมทั้งวิธีการใช้ครู ทั้งที่เป็นครูประจำการ
ครูประจำการที่ใกล้จะเกษียณอายุราชการ และครูที่เกษียณอายุราชการไปแล้ว
4. ปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกอบรมที่เปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกเข้ารับการ
อบรมได้ตามความสนใจและความเหมาะสมในการปฏิบัติงาน
5. เร่งรัดให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาครูฯ และกองทุนส่งเสริมครูฯ ตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 52 วรรค 2 และมาตรา 55 วรรค 2 เพื่อให้มีการ
ดำเนินงานได้บรรลุตามยุทธศาสตร์ และมาตรการที่กำหนดไว้”

ท่านอาจารย์สุมน เป็นผู้รู้จริงในเรื่องครูเพราะอยู่ในแวดวงการศึกษาไทยมากกว่า
50 ปี ผ่านการเป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขียนตำราและงาน
ศึกษาวิจัยมากมาย ความเห็นของท่านได้ช่วยขับเคลื่อนความคิดของคณะกรรมการครูศึกษา
แห่งชาติอย่างสำคัญ
